

Studieweek Insecten 2026

Natuurvereniging KNNV
Landelijke Insecten Werkgroep

Email: liw@knnv.nl

Website : liw.knnv.nl/

Inhoud

1. Aanleiding	3
2. Beginniveau deelnemers	3
3. Reisdelen	3
4. Activiteiten	3
5. Ervaringen	4
6. Waarnemingen	20
7. Verantwoording	21

Copyright: KNNV, LIW, augustus 2026

Referentie: KNNV LIW, augustus 2026

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

1. Aanleiding

Voor de vijfde keer stond de studiereis Insecten op het programma van de KNNV, dit wegens enthousiaste ervaringen van de deelnemers.

2. Beginniveau deelnemers

Op deze KNNV reis konden alle leden van de KNNV inschrijven en mensen die geïnteresseerd zijn in insecten en meer ervaring willen opdoen.

3. Reisdoelen

Naast excursies zijn ook instructies tijdens de reis aangeboden, zodat het een echte studiereis is. Van de deelnemers werd een actieve medewerking verwacht.

De leerdoelen waren:

- meer ervaring opdoen in het herkennen van de diverse groepen van insecten
- ervaring opdoen met vangstmethoden
- ervaring opdoen in diverse land- en waterbiotopen
- ervaring opdoen met het fotograferen van insecten
- ervaring opdoen met waarneming.nl / Obs Mapp / Obsidentify
- ervaring opdoen met de relatie van insecten en planten
- ervaring opdoen met insectenvoorzieningen
- weten waar je in de KNNV verder kunt gaan met de insectenstudie.

4. Activiteiten

Datum	dagdeel	Plek	Activiteit	Toelichting
2 juli 2026	middag	Stayokay	Aankomst	Ontvangst
2 juli 2026	avond	Stayokay	Lezing	voorstellen naam, plaats en natuurervaring; lezing: wat is een insect en waarneming.nl
3 juli 2026	ochtend	Kring van Dorth	Veldwerk	Determineren, leren kijken, fotograferen en vangen met potjes
3 juli 2026	middag	Dortherbeek	Veldwerk	water en oever
3 juli 2026	avond	Stayokay	Lezing	Dagervaring, Water en oever
4 juli 2026	ochtend	Huize Dorth	Stayokay	Determineren
4 juli 2026	middag	Huize Dorth	Veldwerk	kloppen en net
4 juli 2026	avond	Stayokay	Lezing	dagervaring; waarnemingen; insecten in het groen (wat insecten doen in het groen)
5 juli 2026	ochtend	Tuinderij Veldhof	Veldwerk	De vraag beantwoorden: welke insecten komen op de tuinderij voor?
5 juli 2026	middag	Tuinderij Veldhof	Natuurbeheer	Handen uit de mouwen

5 juli 2026	avond	Stayokay	Lezing	Insecten in de nacht
5 juli 2026	nacht	Stayokay	Veldwerk	Nachtvlinders vangen en fotograferen
6 juli 2026	ochtend	Tuin van Dorth	Veldwerk	Zoeken, vangen, fotograferen
6 juli 2026	middag	Stayokay	Veldwerk	Zoeken, vangen, fotograferen
6 juli 2026	avond	lezing		insecten in de nacht
6 juli 2026	nacht	Stayokay	Veldwerk	nachtvlinders vangen
7 juli 2026	ochtend	Gorsselse heide	Veldwerk	kijken en de vraag beantwoorden: welke insecten komen op de tuinderij voor?
7 juli 2026	middag	Gorsselse heide	Veldwerk	Libellen en waterleven
7 juli 2026	avond	Stayokay	Zelfwerk	Afsluitingsavond
8 juli 2026	ochtend	Stayokay	Veldwerk	Insecten
8 juli 2026	middag	stayokay	vertrek, voor 15.00 uur	nabeschouwen en vertrek

5. Ervaringen

Een aantal deelnemers hebben per dag een verslag gemaakt.

5 juli

Marco Bijl

Op basis van de informatie over de Insectencursus (het verslag van het jaar daarvoor in het bijzonder) was de voorpret al begonnen ruim voor de eerste cursusdag. Dat het een bijzondere ervaring zou worden was al duidelijk toen Irene en ik de studiebenodigdheden gingen ophalen in Den Haag en Deventer. Met een auto vol netten, boeken, microscopen, tentmateriaal en andere attributen kwamen we aan in Stayokay in Gorssel.

Daar troffen we onze studieclub aan voor de komende zes dagen en begon de week met een voorzichtige kennismaking onder leiding van Anna en Geert en gezamenlijk eten met een drankje van de bar. De deelnemers hadden elk een bijzondere achtergrond en ook zeer verschillende kennisniveaus en leeftijden. Met als gemene deler, zin in de week en zin om meer te leren over insecten.

Bij het eten bleek dat we de maaltijd met twee vegetariërs waren begonnen en met vijf eindigden. Dat lag niet aan het eten maar had waarschijnlijk een andere oorzaak.

Door Geert werd een Gorssel 2026 Signal app groep aangemaakt zodat we makkelijk onze observaties konden delen en communiceren.

Na het de kennismaking en het eten begon Anna met één van haar presentaties over insecten, gericht op het verhogen/gelijktrekken van het kennisniveau van de deelnemers. Het titelblad van de eerste Nederlandstalige insectengids uit ca 1800 die Anne liet zien was erg goed gekozen; "De wonderen Gods, van de minst geachte schepselen". Door steeds meer insecten te zien in de loop van de week is het ontzag voor de diversiteit, variëteit en rijkdom sterk gegroeid en mogen insecten met recht wonderen Gods heten.

In de eerste les van Anna kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Soortenindeling (Arthropoda)
- Ontwikkeling
- Anatomie
- Zintuigen en vaardigheden
- Symbiose
- De typische kenmerken van insecten en de vele, vele uitzonderingen.

Na de inleiding van Anna nam Geert het stokje over met een uitleg over Waarneming.nl & Observation.org. Niet iedereen was even behendig met het omgaan met deze hulpmiddelen en in de evaluatie is de suggestie gedaan om bij een volgende cursus een oefen sessie te houden zodat iedereen efficiënt en op dezelfde manier kan bijdragen aan het onderzoekswerk.

Na de kennismaking, het avondeten en de inleidingen van Anna en Geert waren we klaar voor de nacht en de volgende dag, waarover hierna meer.

3 juli

Liesbeth Munters

De nachtvlinderval van Johan & Elly is goed gevuld. Leuke **vogelkersstippelmotjes**, een **huismoeder** (vooraanzicht), grasmotjes en Irene ontdekte een klein vliegje (Geomyza tripunctata) uit de grasmotjes familie met eigenaardige rode kleur. Bij uitvergroting blijkt het vliegje als vervoermiddel te worden gebruikt door mijten met een felrode kleur. Voor het ontbijt nog een rondje langs de kant van de wei en o.a. een mooie **weideschorpioenvlieg** en een prachtige **roodbaardroofvlieg**. Heerlijk ontbijt en om 9 uur de tuin rond het jachthuis verder verkennen. De tuinman (bosmaaier/ maaimachine/ bladblazer) vond ons erg in de weg lopen 😞 het gevoel was wederzijds. Maar ondanks de maaiwerkzaamheden om ons heen gewoon doorgingen veel leuke beestjes gespot. De *Dexia Rustica* met prachtige ogen, de **gevlekte smalboktor**, gallen van de **pruimenhoortjesmijt**, de **ringpootroofvlieg**, de **zesvlakkige groefbij** en de **rode knopbladroller**. En nog een mooie **blauwe breedscheenjuffer**. Tussendoor nog even een rondje koffie & thee en daarna gewoon weer door 🤪 waar een mens al niet blij van kan worden.

Na de lunch lopend richting de Dortherbeek. Waterbeestjes scheppen ❤️ onderweg nog mooie rupsen van de **jacobsvlinder**. Bijzondere vangst aan waterbeestjes, veel kokerjuffers. In het poeltjes naast de beek, **loos blaasjeskruid** en het zaad er van. Een fantastische **wespspin**, **akkerhommel**, **pluimvoetbij**, **zomer smaragd** en als toetje nog twee **boomblauwtjes** (in copula). De overvliegende **koninginnenpage** heb ik helaas gemist. Na het avondeten weer een korte lezing over bloemen & insecten en daarna kwamen de loepjes op tafel en de doosjes met (dode) insecten. Goed kijken hoe bijvoorbeeld de poten er uit zien, of de ogen. En deze dan natekenen. Leuk om te doen. Morgen naar Huize Dorth.

Zomer smaragd

Vlinderval

Gevlekte smalboktor

4 juli

Johan Lindeman

De ochtend begon met het bekijken van gevangen nachtvinders in de led-lichtbak van Anna. Het leverde 16 soorten nachtvinders op. Tijdens het ontbijt in de serre zagen we nog een boomkruiper, maar dat is geen insect natuurlijk. Na het ontbijt konden we de gevangen nachtvinders bekijken in de “Oelebak” (de naam van de door LIW gehuurde zaal).

Daarna was het tijd voor het wantsengedicht van de dag door Anna. Dat ging over het orgaan van Johnston. Dat is een gespecialiseerd mechanisch zintuig in het tweede antennesegment (pedicel) van insecten. Het fungeert voornamelijk als gehoororgaan en bewegingsdetector. Het stelt insecten, zoals wantsen, bijen, hommels en muggen, in staat om trillingen, luchtstromingen en geluidsgolven in hun omgeving waar te nemen. Het is ook van belang voor het vinden van een partner om te kunnen paren.

Na de ontvangen instructies voor deze dag werden de gevangen nachtvinders weer losgelaten.

We gingen fietsend naar Landgoed Dorth al is dat maar 6 minuten fietsen (1,7 km) en hadden we dat ook kunnen lopen, maar KNNV-ers kennende blijven die dan overal kijken en dan zou je al een groot deel van de ochtend kwijt zijn daaraan. Eenmaal aangekomen in het Landgoed Dorth demonstreerde Anna het zwaainet.

Daarna werd de inhoud op een wit laken geklopt en werden insecten eventueel in een potje gestopt om beter te kunnen bekijken en/of foto's te kunnen maken.

Inhoud zwaainet op een wit laken. Foto: Johan Lindeman

Ellie leerde hoe je een insect vastpakt aan zijn pootjes. In dit geval een bloedrode heidelibel. Na het loslaten 'deed de libel het nog' en vloog weg.

Ellie houdt een libel vast. Foto: Johan Lindeman

Daarna gingen we de rondwandeling maken en tegelijkertijd naar insecten speuren. De verwachtingen waren hooggespannen, want de zeldzame kleine ijsvogelvlinder zou in dit

gebied vaak gezien zijn. Niet veel later ging de telefoon van Geert: "De kleine ijsvogelvlinder! Even doorlopen en dan rechtsaf." Toen de rest aankwam zat de vlinder er nog gelukkig. En dat niet alleen, ook de **gehakkelde aurelia**, **landkaartje**, **dagpauwoog** en andere insecten zaten lekker te eten op een heerlijke braamstruik. Maar we werden nog meer verwend: de **kleine ijsvogelvlinder** vloog weg en ging op de hand van Irene zitten! Dít insect ging uitgebreid poseren en wilde echt gefotografeerd worden zo leek het wel:

Kleine ijsvogelvlinder. Foto: Johan Lindeman

Na de lunch bij een leuke plek met meertje en bruggetje werd er nog flink gezocht naar insecten. Geert en Sebastiaan haalden met een schepnet beestjes uit het water. Als ik het goed heb was dat **gekielde schijfhoren**, **spiraalkokertje**, **kokerjuffer** onbekend en **slijkhaf** onbekend.

Anna trachtte o.a. met haar zwaainet nog wat interessants te vinden: **miersikkelwants**, **lantaarntje** in copula en de wat vreemd uitziende **breedsnuitkever**.

Ondertussen 'presenteerde' Sebastiaan de **reuzensequoia** (mammoetboom) die er nog wat klein uitzag en duidelijk daar aangeplant was.

Johan kwam tijdens een wandelingetje oog in oog te staan met de **vuurlibel** die hij mooi kon inzoomen met zijn camera.

Verder zagen we vuurwantsen in allerlei stadia, **gewone pantserwants** (larve/nimf), **glanzende dennenspringer** (handvangst en weer losgelaten) en de zeldzame **helmkruidvlinder** als rups.

Helmkruidvlinder. Foto: Geert van Poelgeest

We waren redelijk vroeg weer bij het startpunt van de wandeling. Tip van Johan: “Als de excursie is afgelopen berg je camera dan nog niet op, want grote kans dat op de paaltjes bij de parkeerplaats je grootste waarneming van de dag zit!”. En ja hoor: nachtvlinder **grauwe monnik**, **gewone oorworm** en een **viervlek lieveheersbeestje**.

Iedereen had weer flink zijn best gedaan om waarnemingen in te voeren, hetgeen te zien is in dit kaartje van waarneming.nl:

Daarna teruggefietsd naar Stayokay. 's Avonds lezing over diverse aspecten van water door Geert. Het ging onder andere over het inklinken van de bodem door ontwatering waardoor veengrond in volume afneemt en daalt. En waarom noemen we onze planeet eigenlijk Aarde? Er is veel meer water dan grond.

Ellie deed daarna een toegift: ze vertelde over sialgalen waar vele aanwezigen in geïnteresseerd waren. Ellie is al vele jaren lid van de Nederlandse sialgalenwerkgroep. Ze heeft vaak samen met Koos Meesters (schrijver van het boek "Desmids of the Lowlands") op sialgalen gevestigd. Helaas waren er geen sialgalen te zien onder de microscoop in het potje 'slootwater' wat ze mee had genomen.

Het was weer een dag waar veel genoten werd van de natuur!

5 juli Tuinderij Veldhof

Sebastiaan de Koning

Tijdens de dagstart om 09.00 uur kregen we een interessante introductie over de **blauwe schildwants**. Dit is een zeer nuttige soort, omdat zij onder andere bladhaantjes eet. Opvallend is dat de nimfen rood-zwart gekleurd zijn, terwijl het volwassen dier (het imago) een karakteristieke blauwe kleur heeft. Dat maakt het een bijzondere verschijning. Afronding van de dag was om 15.30 uur.

Kennismaking met Tuinderij Veldhof

Bij Tuinderij Veldhof werden we welkom geheten door voorzitter Wieger. Hij gaf een introductie over het ontstaan van de tuin en de huidige inrichting.

De tuin beslaat ongeveer 1,4 hectare en was oorspronkelijk een paardenweide. Volgens de principes van de permacultuur hebben bewoners van de nabijgelegen woongemeenschap

hier een veelzijdige tuin ontwikkeld. Het terrein bestaat tegenwoordig uit verschillende zones, waaronder:

- bosgebied;
- moestuin;
- bloementuin;
- voedselbos;
- een poel;
- een kas;
- meerdere compostlocaties.

Een belangrijk uitgangspunt is het behouden van ongeveer 20% natuurgebied. Daarmee wordt optimaal gebruikgemaakt van natuurlijke predatoren en bestuivers die bijdragen aan een gezonde en productieve voedselproductie.

Organisatie en beheer

De vereniging is georganiseerd via twee stichtingen:

1. Een stichting die het economisch eigendom van de grond beheert.
2. Een stichting die juridisch eigenaar is van de grond.

Momenteel wordt gewerkt aan het aflossen van de lening op het terrein. Het uiteindelijke doel is om de grond permanent aan de markt te onttrekken, zodat deze duurzaam en gemeenschappelijk gebruikt kan blijven worden door de tuiniersvereniging. Scan de QR-code voor een donatie.

De vereniging telt ongeveer 45 CSA-abonnementhouders (Community Supported Agriculture) en een groep vrijwilligers. Opvallend is dat de dagelijkse leiding in handen is van een professionele tuinder die een commercieel CSA-bedrijf runt. Hiervoor is bewust gekozen. Zoals Wiegert het verwoordde, heeft deze persoon "*skin in the game*": een direct belang bij het goed functioneren van de tuin. Daarmee wordt voorkomen dat gedeelde verantwoordelijkheid leidt tot het ontbreken van eigenaarschap.

De commerciële activiteiten bestaan uit:

- de teelt van bessenplanten;
- een pluktuin voor bloemen;
- een zelfoogst moestuin voor abonnementhouders;
- de teelt van zachtfruit;
- hoogstamfruit;
- noten.

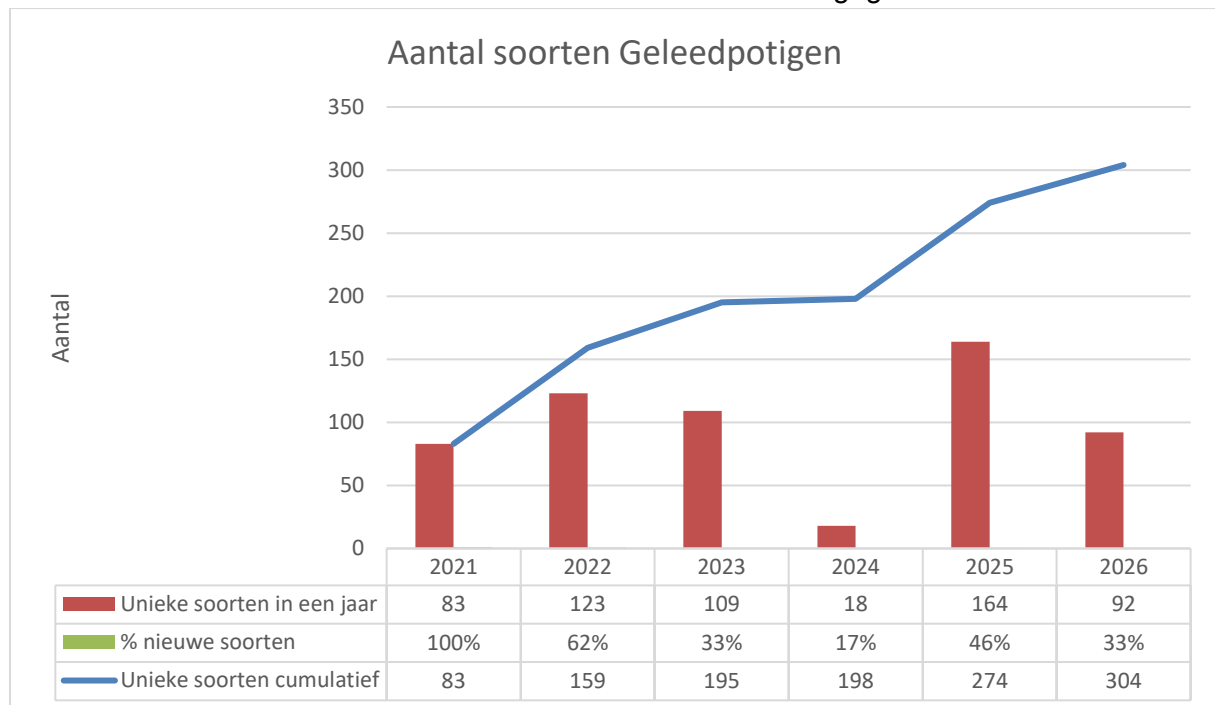

Inventarisatie van flora en fauna

Gedurende de ochtend hebben we een biodiversiteitsinventarisatie uitgevoerd. Daarbij werden **37 nieuwe soorten** voor het terrein vastgesteld volgens Waarneming.nl. In totaal werden **92 waarnemingen** gedaan.

Resultaten afgelopen 5 jaar

Sinds 2021 komt de landelijke insecten werkgroep van het KNNV jaarlijks in Juli op de tuin om insecten te inventariseren tijdens de insecten reis. Hierdoor is via Waarnemingen.nl een interessante datareeks beschikbaar. Hieronder word deze weergegeven.

Bovenstaande getallen zijn van alle waarnemingen op waarnemingen.nl (dus ook door niet KNNV-ers. Maar veel meer dan een enkele waarneming is dit niet. Opgemerkt moet worden dat de tuin in 2024 niet bezocht is. Enkel waarnemingen die tot op soortniveau zijn gedetermineerd worden getoond. Van soortengroepen zijn alle geleedpotigen geselecteerd. De grote variatie in aantallen word waarschijnlijk grotendeels veroorzaakt door variaties in weer, ervaring en focus van deelnemers aan de reis en onderzochte locaties (in 2026 is er bijvoorbeeld geen actieve warme composthoop gevonden, waarin normaal veel diversiteit word waargenomen.) De onderzoeksmethoden maakt het onmogelijk om kwantitatieve uitspraken te doen over de hoeveelheden insecten en biomassa, ze geven enkel kwalitatief inzicht in de biodiversiteit op basis van het aantal waargenomen soorten.

Bovenstaande factoren maken het nagenoeg onmogelijk betrouwbare conclusies te trekken op grond van deze gegevens, maar het mag bemoedigend genoemd worden dat er elk jaar nog nieuwe soorten aangetroffen worden. En dat het aantal eerste waarnemingen in de laatste 3 jaar (24 uitgezonderd) stabiel rond de 33% ligt.

Voor een complete lijst met waargenomen soorten zie:

<https://waarneming.nl/locations/users/69432/species/>

Aanbevelingen

1. Beheer van de zandhoop

De zandhoop naast het gebouw en de gereedschapsschuur wordt intensief gebruikt door verschillende soorten bijen. Inmiddels is deze echter grotendeels begroeid geraakt met vegetatie.

Wij adviseren om jaarlijks ongeveer een kwart van de zandhoop vrij te maken van begroeiing, zodat er weer open, zonnige zandplekken ontstaan. Veel graafbijen en zandbijen zijn afhankelijk van dergelijke kale, snel opwarmende plekken voor hun nestbouw. Door ieder jaar een ander deel vrij te maken, ontstaat bovendien een mozaïek van verschillende successiestadia, wat de biodiversiteit verder kan vergroten.

2. Verbetering van de poel

De poel raakt steeds sterker overschaduwd door omliggende bomen. Daarnaast groeien er enkele **grove dennen** en berken die in de toekomst nog aanzienlijk groter zullen worden.

Wanneer het doel is om amfibieën te stimuleren, verdient het aanbeveling om vooral de zuidzijde van de poel zoveel mogelijk open te houden. Hierdoor kan het water in de ochtendzon sneller opwarmen, wat gunstig is voor veel amfibiesoorten.

Voor aanvullende informatie over poelbeheer verwijzen wij naar: <https://poelen.nu/beheer> en <https://www.brabantslandschap.nl/groenloket-brabant/als-particulier/landschapselementen/poelen>

3. Herintroductie van een actief compostsysteem

Momenteel is er geen centrale, actief beheerde composthoop aanwezig. Organisch materiaal verteert verspreid over het terrein. Hoewel dit zeker waardevol is voor de biodiversiteit, biedt een actief warm compostsysteem aanvullende voordelen.

Een regelmatig omgezette composthoop trekt namelijk een grote diversiteit aan insecten en andere bodemorganismen aan. Vanuit biodiversiteits oogpunt zou het daarom interessant kunnen zijn om actief composteren opnieuw op te pakken.

Tegelijkertijd realiseren wij ons dat er mogelijk goede redenen zijn geweest om hiermee te stoppen. Die afweging kunnen wij op basis van onze beperkte kennis van de dagelijkse praktijk niet volledig beoordelen.

Praktische werkzaamheden in de middag

In de middag hebben we actief meegeholpen met het beheer van de tuin.

Rondom de poel hebben we wilgentakken gevlochten tot een natuurlijke afscheiding.

Tegelijkertijd werd hiermee ook een deel van de schaduwwerking verminderd.

Daarnaast hebben we de heg langs het buitenpad gesnoeid om deze compact, gezond en dicht te houden.

Ook hebben we geholpen bij het opbinden van een aantal **Japanse wijnbessen**, zodat deze beter toegankelijk zijn voor de oogst die binnenkort op gang zal komen.

Avondprogramma: insectenonderzoek

Van 19.30 tot 20.45 uur volgde een lezing over verschillende insectengroepen, hun leefgebieden en onderzoeksmethoden.

Verschillende inventarisatietechnieken kwamen aan bod, waaronder:

- kloppen van vegetatie;

- netvangst;
- loopvallen voor loopkevers;
- lichtvallen voor motten en nachtvlinders;
- feromoonvallen;
- diverse aanvullende vang- en onderzoeksmethoden.

Verdieping: zweefvliegen

Aansluitend volgde een verdiepende presentatie over **zweefvliegen**, een bijzonder interessante insectengroep.

Zweefvliegen zijn onder andere te herkennen aan:

- hun vermogen om stil in de lucht te zweven;
- de vaak aanwezige mimicri van bijen of wespen;
- een korte tong;
- de zogenaamde *vena spuria*, een karakteristieke doodlopende ader in de vleugel;
- korte antennes die bestaan uit drie leden met een borsteltje (arista).

Bij zweefvliegen is het relatief eenvoudig om mannetjes en vrouwtjes van elkaar te onderscheiden. Mannetjes hebben grote ogen die elkaar boven op de kop vrijwel raken, wat hen helpt bij het lokaliseren van vrouwtjes. Vrouwtjes hebben daarentegen duidelijk gescheiden ogen met een kleine ruimte ertussen.

Ook de larven van zweefvliegen kennen een grote variatie in leefwijze. Afhankelijk van de soort voeden zij zich met:

- prooidieren;
- organisch afval;
- plantenresten;
- bacteriën die uit water, modder of rottend hout worden gefilterd.

Sommige soorten hebben een zeer gespecialiseerde levenswijze. Zo zetten zweefvliegen zoals de **stadsreus** hun eitjes af in nesten van bijen of wespen. De larven leven daar tussen hun gastheren en lijken qua uiterlijk soms op hun omgeving of medebewoners. Meestal voeden zij zich met afvalmateriaal binnen het nest en vervullen daarmee zelfs een nuttige schoonmaakfunctie.

Al met al was het een leerzame en productieve dag, waarin zowel kennisuitwisseling, natuurinventarisatie als praktisch beheer van het terrein centraal stonden.

6 juli

Marian Barendtszen

Vandaag staat de Tuin van Dordt op het programma, een grote bloementuin waar eens een maisveld was. Ongeveer 15 minuten lopen, tenminste..... als we niks interessants tegenkomen, wat meestal het geval is en nu dus nu ook weer.

Tussen de straatstenen is een **pluimvoetbij** druk bezig met een nest, leuk om even naar te kijken en te fotograferen. Bij de tuin aangekomen vallen meteen de bloemen in alle kleuren op, het huis van de eigenares is ook aan alle kanten omgroeid. We kunnen lopen waar we willen, er zijn paadjes genoeg en al gauw is iedereen min of meer door het groen opgeslokt.

Vooran is de tuin goed verzorgd, meer

naar achteren is de sfeer bepaald anders. Rommeliger, wat ook nuttig is.

Er is een poel met eenden en kikkers, een groot lemen insectenhotel. Inheemse en uitheemse bomen en struiken en heel wat insecten. We kunnen ons hart ophalen

Later, tijdens een koffiepauze, opeens geroep van Irene, **koninginnenpage** bij de poel. En dan kan je wel gaan draven maar de vlinder wacht ons niet af. Jammer.

Bij de lunch valt het opeens op dat er nogal wat mensen in groene shirts e.d. rondlopen, we houden het op verschoning en vergroening.

Wat ook nog belangrijk is: de buurman heeft ook een maisveld dat wordt bespoten. De eigenares van de tuin van Dordt wil graag weten of dat van invloed is op het aantal insecten. Horen we nog.

Na de lunch weer naar huis en de middag in de omgeving van de Stayokay doorgebracht. Prima plek voor waarnemingen.

En 's avonds wordt door Anna het laken opgesteld in de hoop op veel nachtvlinders. In het begin vooral massa's vliegende mieren maar uiteindelijk verschijnen er meer vlinders, zie waarneming. Bijna iedereen blijft de hele avond heen en weer lopen want Johan en Ellie hebben ook een val opgezet. Mooie avond, iedereen heeft t naar z'n zin.

Het schijnt dat we deze dag met roofdieren zijn begonnen, ik hoorde iets van **tijger, hyena, beer**. Verwacht je niet in Gorssel.

Alles bij elkaar: een hele fijne en gezellige dag waar we met plezier aan kunnen terugdenken.

7 juli

Gerrie Roetert

De dag begint licht bewolkt, het zal niet een tropisch hete dag worden maar wel warm en zonnig. Gelukkig maar (vind ik) want het kan erg warm worden op de Gorsselse Hei (GH), ons reisdoel van vandaag.

Na de enerverende nachtvlinderavond mochten we uitslapen. Alles een uurtje later. Tijdens onze ochtendsessie in het leslokaal wordt de vroegste geschiedenis van de GH – ijsstijden, dekzandruggen, leemlagen – door Irene voorgelezen uit het boek van Frens Westenbrink. Frens heeft een leuk boekje over de biodiversiteit van de GH geschreven. Daarna vertelt Gerrie (die enige jaren gids is geweest op de GH) over de jonge geschiedenis van het terrein: Vanaf eind 19^e eeuw is het militair oefenterrein geweest en het is in 2009 verkocht aan St. IJssellandschap in verband met VREDE. Het is nu zo'n 110 ha groot en op meerdere plaatsen is de militaire geschiedenis nog zichtbaar. Het onderhoud wordt gedaan door de stichting Marke Gorsselse Heide. <https://markegorsselseheide.nl/> Het is van oorsprong een gebied van 'natte heide' doordat het een soort badkuip is: door een leemhoudende laag wordt het regenwater vastgehouden.

Door het gebruik in het verleden waren er gaten in deze leemlaag en verdroogde het gebied. Sinds het herstelplan, van 2014-2016, zijn de omstandigheden, om de GH weer een natte heide te laten zijn, verbeterd. Een grote strook naaldbomen rondom het heideveld is gerooid en meerdere sloten en wateropvangplekken hebben een laag van lemig zand gekregen en zijn vervolgens gedempt. Hierdoor kan het regenwater beter vastgehouden worden.

We gaan rustig op pad met de fiets, want onze eerste stopplek is de Zessprong, een café-restaurant onderweg en die is pas om 11 uur open. Koffie/thee met of zonder appelgebak is de eerste missie.

Dan richting de hei via de Elzerdijk. Bij de eerste ingang gaan we het terrein op en zien we langs het pad meerdere, goed uit de kluiten gewassen, **brede wespenorchissen** bloeien. Ook het **heksenkruid** is een bijzondere schaduwplant. Mét de **heksenkruidsteltwants**, hij/zij stelt ons niet teleur.

We komen aan bij een prachtig punt op de heide: de schaduwrijke plek waar vroeger het boerderijtje 'Kiek over' stond. Deze boerderij moest weg toen het gebied militair terrein werd, kiekers kon men destijds niet gebruiken. Naar verluid is de beukenhaag uitgegroeid tot hoge bomen en is het nu een mooie schaduwrijke plek met een aantal bankjes. Ook de akkers van destijds rondom de boerderij zijn in de afgelopen tien jaar in ere hersteld: graanvelden met talrijke bloemen en insecten. Hier gaat iedereen zelf op pad. Ik ben onder de indruk van wat iedereen ziet en op de foto zet. Onze lijst met waarnemingen vordert gestaag. Na een korte lunchpauze gaan we verder het terrein op en zien daar een bijna opgedroogd Luteaven en verderop bloeien de eerste blauwe **klokjesgentianen**, een meerjarige plantensoort van blauwgraslanden en vochtige heiden. Helaas is het gentiaanblauwtje hier niet (meer) aanwezig. Wel een ander blauwtje, namelijk het **heideblauwtje**. De monitoren van de vlinderoute hier op de heide hebben er vorige week ruim 500 geteld.

Met een paar mensen lopen we een kleine ronde over de hei. Het is intussen toch wel heet, iedereen is een beetje loom aan het worden. De snelheid is minder, het enthousiasme nog volop aanwezig.

Het laatste deel van de terugweg moesten we slalommen tussen alle nestplekken van de graafwespen door, hun mooie bergjes zand en openingen, waarin ze snel verdwijnen.

Voor alle vondsten verwijs ik graag naar onze waarnemingen.

Voor we vertrekken geeft iedereen nog even aan wat dit gebied opleverde:

Marian heeft zin in een chocolade-ijsje gekregen en ze heeft meerdere mijnen gevonden (niet gek op een voormalig militair terrein ...??) Ze vindt het een leuk landschap.

Liesbeth vond een mooi urntje in een plant, gemaakt van leem door de urntjeswesp

Marco vindt het gebied verrassend, een mooie kennismaking.

Ellie spotte het **wekkertje**, een mooie sprinkhaan. Verder ligt de vondst van het (groot/klein?)**avondrood** gisteren nog vers in het geheugen.

Johan kwam in de ban van een **kleine vuurvliinder** net als Irene. Zij vond de **tengere pantserjuffer** ook een mooie vondst. En ze was aangenaam verrast door de mogelijkheden van de waarneming.nl: hun eigen gebiedje in Limburg wordt door veel mensen bezocht en zij noteren hun waarnemingen: meer dan 2.500 waarnemingen zijn er al gedaan!

Sebastiaan vond de knalblauwe **klokjesgentiaan** erg mooi en had een goede dosis hoop overgehouden aan vandaag, en vooral aan (het mogelijk opnieuw kunnen voorkomen van) het **gentiaanblauwtje**.

Geert vond het heerlijk dat hij en Marco zo'n goede samenwerking hadden, hij kreeg vooral veel insecten aangereikt om te determineren, lekker op een bankje onder de bomen, uitkijkend over de graanakker.

Anna genoot vooral van het laatste zandpad met de vele graafwespen. Verder waren de **goudwesp**, **bijenwolf**, **sluipwespen** en **rupsendoder** haar toppers. En ze heeft (stiekem) genoten van de bosbessen en de wilde aardbeien die er groeien.

Anneke had uitgebreid de **zwarte specht** gezien en gehoord, genoot van het verhaal over de GH en zag het **moerashertshooi** in het Luteaven.

Voor Gerrie was de forse **klokjesgentiaan** een mooie verrassing en het laatste zandpad met de graafwespen.

We fietsen weer naar huis, waarbij we in een paar groepjes uiteenvallen. Onderweg wordt even de wijngaard aangedaan, helaas niet open. Verder is het mulle fietspad reden om meer asfaltweg te gebruiken. En Marco moest even terug om zijn rugzak op te halen bij de wijngaard...

Na de maaltijd terug in ons leslokaal waar we bezig gaan met de afsluiting van deze week: wat heb je allemaal geleerd en ontdekt en hoe ga je verder.

Geert en Anna nodigen ons uit om lid te worden van de LIW Landelijke Insecten Werkgroep, het eerste jaar is gratis! 2x per jaar houden ze een lang weekend van vrijdagavond tot zondagmiddag. Eerstkomende bijeenkomst is weekend 15-16 augustus in Posterholt, Limburg.

Dan maken we onze tweede tekening van een insect. Het blijkt dat we allemaal beter zijn gaan kijken en kunnen daarom meer details in de tekening aanbrengen, maar een goede plaatsbepaling van alle onderdelen blijft lastig. We maken er weer een mooie diversiteit van. En omdat we zo fanatiek met Obs.Identify in de weer zijn worden alle tekeningen ook onder die loep gelegd: Volgens Obs zien we een **zakspin**, een larve/rups wordt een Boa constrictor, en de **viervlek** van Anneke wordt zelfs herkend!

Vervolgens doen we een kennisspelletje, waarbij de ervaringen en opgedane kennis worden verwerkt. Na wat hilariteit omtrent de puntentelling zijn Sebastiaan en Irene de winnaars en mogen zij een boek over insecten kiezen.

Dan nog even een serieuze afsluiting van de week: hoe was het:

Mooi om te zien hoe volkomen onbekenden met elkaar op stap gaan en elkaar leren kennen, ieder met eigen rariteiten en kwaliteiten. Aan het eind van de week ga je heel anders met elkaar om.

Anna noemt de groep van dit jaar lekker fanatiek en proactief. Ze vond de grootte ook prettig. Veel geleerd van Anna en Geert. Geert als grote roerganger van de week en Anna met haar informatieve presentaties en hun praktijkkennis.

Mooi gevarieerd programma, verschillende landschappen en biotopen. Het leren was een mooi geleidelijk proces. Fijn dat er kennis in de groep is over een onderdeel/onderwerp, dat verhoogt de onderlinge interactie.

Tip om wat meer aandacht te geven aan hoe je met Waarneming.nl/ObsIdentify omgaat kan handig zijn voor mensen die hier nog niet zo bedreven in zijn.

We sluiten af met een drankje op het plein onder het tentdoek.

6. Waarnemingen

Alle waarnemingen zijn gemeld op waarnemingen.nl.

Via onderstaande link kan je deze zien.

The screenshot shows the Waarneming.nl website interface. At the top, there's a navigation bar with 'Invoeren', 'Ontdek', 'Projecten', 'Mijn Waarneming.nl', and 'Over ons'. Below this, the location 'Stayokay Gorssel (Geert van Poelgeest) Nederland' is selected. A filter bar allows users to search by date (2025-07-05 to 2025-07-11), species, and other criteria. A table displays the following observations:

Datum	Soort	Aantal	Locatie	Waarnemer
2025-07-11 14:52	Pimpelmees - <i>Cyanistes caeruleus</i>	1 adult, roepend, gehoord	Oude Larenseweg e.o.	Geert van Poelgeest
2025-07-10 22:19	Ooievaar - <i>Ciconia ciconia</i>	1 adult, overvliegend	Oude Larenseweg e.o.	Geert van Poelgeest
2025-07-10 07:41	Grote Bonte Specht - <i>Dendrocopos major</i>	1	Oude Larenseweg e.o.	L. Munsters
2025-07-10 07:37	Grote Bonte Specht - <i>Dendrocopos major</i>	1	Oude Larenseweg e.o.	L. Munsters
2025-07-10 07:45	Groene Specht - <i>Picus viridis</i>	1 roepend, gehoord	Oude Larenseweg e.o.	Akkerman, Adri
2025-07-10 10:23	Landkaartje - <i>Arachnia levana</i>	1 imago, gezien	Oude Larenseweg e.o.	Anna Kreffer
2025-07-10 09:44	Ront randschors - <i>Dactylis glomerata</i>	1 imago	Oude Larenseweg e.o.	L. Munsters

2 juli tot en met 8 juli Stayokay Gorssel

[Klik hier](#)

3 juli Dortherbeek

[Klik hier](#)

4 juli, Huize Dorth

[Klik hier](#)

5 juli, tuinderij Veldhof

[Klik hier](#)

6 juli, Tuin van Dorth

[Klik hier](#)

7 juli Gorsselse heide

[Klik hier](#)

7. Verantwoording

De volgende personen hebben aan de studieweek deelgenomen

Anneke Koper

Ellie Fluitsma

Gerrie Roetert

Irene Kroft

Johan Lindeman

Liesbeth Munters

Marco Bijl

Marian Barendtszen

Sebastiaan de Koning

Begeleiders

Anna Kreffer

Geert van Poelgeest

Lay-out verslag

Geert van Poelgeest met dank aan Anna voor het nalezen.

Dit verslag bevat de ervaringen en resultaten van de studiereis Insecten die door twee leden van de Landelijke Insecten Werkgroep van de KNNV is begeleid. Dit in het reisprogramma van de KNNV.

Zie

<https://liw.knnv.nl/>

<https://knnv.nl/hotelreizen/>

<https://knnv.nl/>

De KNNV is een vereniging voor actieve natuurliefhebbers en natuurbeschermers.

Er zijn drie typen leden in de KNNV:

Zij die steunen, geven draagvlak

Zij die meedoen, geven inspiratie

Zij die organiseren, geven structuur en richting.

Jij bepaalt zelf welk type lid je wilt zijn.

Foto's Anna Kreffer